

ASEAN buduje wspólny rynek

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

Analiza

12/2015

www.csm.org.pl

**Centrum Stosunków
Międzynarodowych**

AUTORZY ANALIZY:

dr Małgorzata Bonikowska,

Prezes CSM i partner w ośrodku
THINKTANK

Andrzej Turkowski, analityk CSM

Rafał Tomasiński, dziennikarz,
współpracownik CSM

Na południowo-wschodnim krańcu Azji rośnie silna wspólnota gospodarcza, budowana mozolnie od kilkudziesięciu lat. 1 stycznia 2016 roku członkowie Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) utworzą podstawy Wspólnego Rynku liczącego ponad 630 mln konsumentów. Cały proces potrwa jeszcze dekady, ale warto pamiętać, że w dziesięciu krajach stowarzyszonych w ASEAN mieszka dziś co jedenasty mieszkaniec globu, a ich gospodarka w ostatniej dekadzie rozwijała się w tempie 13,5 proc. rocznie. Z podobną powierzchnią, co Unia Europejska i o 20 proc. większą liczbą ludności, Wspólnota Gospodarcza ASEAN stanie się jednym z największych zintegrowanych ekonomicznie rynków świata.

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

2 ●

Oznaki postępującej integracji Azji Południowo-Wschodniej widać szczególnie dobrze, gdy pamięta się ten region sprzed lat. Przez ostatnie dwie dekady możliwości przemieszczania się, handlu i inwestycji w Indochinach znacznie się poprawiły. Zwiększyła się również tendencja do postrzegania przez kraje południowoazjatyckie swojego regionu jako pewnej całości, różnorodnego, ale połączonego wspólnotą doświadczeń i wyzwań. To efekt konsekwentnego dążenia państw Azji Południowo-Wschodniej do bliższych relacji, przynoszących im korzyści handlowe i polityczne. Ta pogłębiająca się integracja gospodarcza i bliskie współdziałanie polityczne są również skutkiem usieciowienia globalnej gospodarki, połączenia podejścia konkurencyjnego i kooperacyjnego.

Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej jest obecnie jedną z najszybciej rozwijających się inicjatyw integracyjnych na świecie. Proces obejmuje od lat szerokie spektrum tematów zgrupowanych w trzech filarach: politycznym i bezpieczeństwa, gospodarczym oraz społeczno-kulturowym. Takie podejście jest wyrazem dążenia do kompleksowego zintegrowania regionu oraz gotowości do zmierzenia się z wieloma różnicami dzielącymi jego poszczególne państwa. Czyni to z ASEAN wyjątkowy

przypadek w Azji, gdzie współpraca regionalna zwykle skupia się na wąskiej tematyce lub też obejmuje szeroki zakres geograficzny.

Duże znaczenie przywiązywane do wspólnych inicjatyw w zakresie bezpieczeństwa i kwestii społeczno-kulturalnych odróżniają ASEAN od Unii Europejskiej, gdzie te wątki są nadal w zasadzie pozostawione działaniom międzyrządowym. Natomiast zamiar budowy w Azji strefy wolnego handlu ASEAN, zaproponowany na początku lat 90. przez Tajlandię, jest podobny do projektu europejskiego Jednolitego Rynku. W Polsce wspólnota ASEAN jest jednak mało znana. **Tymczasem wspólny rynek, jaki ma powstać w tych krajach, otwiera bardzo duże szanse ekspansji dla polskich przedsiębiorstw.**

Od poszukiwania pokoju do poszukiwania rozwoju

ASEAN powstał w 1967 r. Deklarację założycielską stowarzyszenia podpisali w Bangkoku ministrowie spraw zagranicznych pięciu państw: Filipin, Indonezji, Malezji, Singapuru i Tajlandii. Dzielący doświadczenie japońskiej okupacji w czasie II wojny światowej członkowie-założyciele kierowali się chęcią zapewnienia długofa-

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

3

lowego pokoju w regionie targanym wówczas zimnowojenną konfrontacją. Mimo istotnych różnic w interesach, przywódcy tych krajów zdawali sobie sprawę, że tylko występując razem będą w stanie równoważyć wpływy Chin, USA i Japonii oraz zapewnić swoim narodom długofalowy rozwój.

Powodem powstania ASEAN była więc, podobnie jak w przypadku wspólnot europejskich, chęć uniknięcia konfliktów i obawa przed wojną. Przemiany polityczne zachodzące w następnych dekadach znajdowały swoje odbicie w poszerzającym się składzie organizacji. Do ASEAN przystępowały kolejno Brunei, Wietnam, Laos i Mjanma oraz Kambodża (1995). Dziś dziesięć krajów członkowskich ASEAN zamieszkuje prawie 630 mln ludzi (prognoza na początek 2016 r.), którzy w 2014 r. wytworzyli dobra i usługi o wartości prawie 6,64 bln dolarów (mierzonej parytetem siły nabywczej), co stanowiło 6,1 proc. światowego PKB. Ten sam wskaźnik mierzony *per capita* wyniósł w 2014 r. 10 677 dolarów, plasując się w górnych 2/3 poziomu globalnego (Bank Światowy notował w 2014 r. PKB *per capita* na poziomie 15 189 dolarów). Połączone gospodarki wszystkich krajów ASEAN w 2014 r. odpowiadały 15 proc. gospodarki amerykańskiej, dla po-

równania w 2004 r. stanowiły jedynie jej 7 proc. Jest to więc rynek duży, istotny i o rosnącym znaczeniu w globalnej gospodarce.

O ile do początku lat 90. motywy działania ASEAN były głównie polityczne i militarne (wspólne występowanie w przypadku zagrożeń, inicjatywy polityczne dotyczące regionu), to od czasu przystąpienia w 1995 r. Wietnamu i Kambodży na pierwszy plan wysunęły się relacje gospodarcze. Jednym z priorytetów ASEAN stała się wówczas także współpraca z najsilniejszymi ekonomicznie państwami Azji i Pacyfiku (Chinami, Indiami, Australią, Japonią) oraz z innymi organizacjami regionalnymi, m.in. z Unią Europejską. **Dziś to właśnie wizja Wspólnoty Gospodarczej i stworzenia jednolitego rynku nadaje tej organizacji dynamikę działania.**

Jednocześnie, państwa ASEAN bacznie przyglądają się rosnącemu znaczeniu Chin oraz ich poczynaniom w regionie (spory o wyspy na Morzu Południowochińskim, inicjatywa *One Belt, One Road*, tworzenie Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych itd.), obawiając się dominacji. Strefa ASEAN ma za sobą momenty braku jednomyślności oraz niezdolności do wypracowywania jednolitego stanowiska

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

4 ●

wobec Chin po dorocznych szczytach (najważniejsze pęknięcie zaobserwowano podczas prezydentury Kambodży w 2012 roku). Jednocześnie, każde z państw prowadzi z Chinami kontakty bilateralne. Filipiny czekają na rozstrzygnięcie kwestii przynależności wysp z Morza Południowochińskiego przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości. Spodziewany werdykt z pewnością rzuci nowe światło na relacje w regionie.

Ambitne plany: jednolity rynek

Gospodarka jest mocnym spoiwem krajów stowarzyszonych w ASEAN. Utworzenie Wspólnoty, opartej na otwartym rynku i bazie przemysłowej, ze swobodnym przepływem towarów, usług, inwestycji, wykwalifikowanych pracowników oraz zliberalizowanym rynkiem kapitałowym dałoby państwom Azji Południowo-Wschodniej szybszy i bardziej równomierny rozwój, oparty o wysoki poziom konkurencyjności oraz pełną integrację ze światową gospodarką.

Do sztanदारowych projektów integrujących ten rynek zaliczyć można osiągnięcie porozumienia o obniżaniu taryf celnych w ramach strefy wolnego handlu ASEAN.

Niemal całkowite zniesienie barier taryfowych między sześcioma państwami członkowskimi (Brunei, Indonezją, Malezją, Singapurem, Tajlandią i Filipinami) oraz obniżenie ich do zaledwie 2,6 proc. w odniesieniu do pozostałych czterech, pozwoliło zintensyfikować handel wewnątrz organizacji. W latach 2004-2011 jego wartość wzrosła o 129 proc., z 260,9 do 598,2 mld dolarów. W 2014 r. notowano dalszy wzrost do poziomu 607 mld dolarów. Obniżenie taryf bez wątplenia pozostaje kluczowym dokonaniem ASEAN i handel wewnętrzny wspólnoty wzrósł, ale wciąż stanowi mniej, niż ¼ obrotów handlowych. Pozostałe ¾ nadal przypada na handel z resztą świata, gdzie każdy kraj ASEAN stosuje inne stawki i procedury importowe.

Kolejnym krokiem w kierunku usprawnienia przepływu dóbr i usług wewnątrz ASEAN jest usuwanie barier pozataryfowych. Działania na rzecz harmonizacji procedur celnych docelowo mają pozwolić na przepływ dóbr na terenie ASEAN, po wypełnieniu jednego zestawu wystandaryzowanych dokumentów (jest to cel przewidziany na rok 2025 dla najbardziej rozwiniętych krajów ASEAN). Państwa członkowskie dążą także do wypracowania jednolitych standardów oraz likwidacji sytuacji dublowania się procesów certyfikacyjnych i testów. Do

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

5

dwunastu priorytetowych sektorów zaliczono m.in. elektronikę, ochronę zdrowia, przemysł samochodowy, przetwórstwo rolne, sektor drzewny, sprzęt teleinformatyczny oraz tekstylia i odzież.

Niezbędnym elementem budowania spójności ASEAN są projekty infrastrukturalne, których realizacja ma zapewnić lepszy dostęp do rynków, zmniejszyć koszty transportu, a także włączyć państwa w regionalne i globalne łańcuchy zaopatrzenia. Jedną ze sztandarowych inwestycji w tym kontekście jest z pewnością dokończenie transzajtyckiej magistrali kolejowej Kunming - Singapur, która połączy południowo-zachodnie prowincje Chin z państwami ASEAN.

Nowe inicjatywy

W ciągu ostatnich dwunastu miesięcy pojawiły się dwie ważne inicjatywy gospodarcze dla strefy ASEAN. Z jednej strony jest to nadzorowany przez Chiny Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB), którego celem jest inwestowanie kwot rzędu 100 mld dolarów rocznie w kraje Azji. Opozycją dla niego jest pomoc oferowana przez rząd Japonii (Japonia oraz USA to dwa główne kraje, które nie dołączyły do AIIB) w identycznej wysokości. Kraje

ASEAN staną się zatem celem wzmożonej aktywności inwestycyjnej, za którą zdecydowanie będzie można spodziewać się chęci do przeciągania ich na swoją stronę. Od miesięcy trwa wyścig na obietnice, podróże zagraniczne oraz podpisywane miliardowe kontrakty pomiędzy prezydentem Chin oraz premierem Japonii.

Realizację kluczowych z punktu widzenia organizacji inwestycji wspomagać ma Fundusz Infrastrukturalny ASEAN, którego budżet w najbliższych trzech latach sięgnie miliarda dolarów. Według szacunków, w celu nadrobienia wieloletnich zaległości na tym polu, nakłady na infrastrukturę o znaczeniu ponadnarodowym w latach 2010-2020 powinny wynieść 60 mld dol. rocznie. W tym wypadku rola wspomnianego kapitału z Chin oraz Japonii będzie kluczowa dla stabilności geopolitycznej regionu.

Świadome swoich przewag w postaci niskich kosztów i rosnącej produktywności pracy, państwa ASEAN stały się obecnie motorem liberalizacji handlu w Azji. Wobec przemian na rynku pracy w Chinach (rosnących pensji oraz starzenia się społeczeństwa), **celem stowarzyszenia jest przejęcie roli największej fabryki świata.** O rosnącej atrakcyjności państw ASEAN świadczy silny wzrost napływu bezpośred-

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

6

nich inwestycji zagranicznych w ostatnich kilku latach, dzięki czemu ich poziom zrównał się z kapitałem zaangażowanym w Chinach. W 2014 r. bezpośrednie inwestycje zagraniczne w ASEAN wyniosły 136 mld dolarów – to najwyższy wynik w historii ugrupowania.

ASEAN plus...

Aktywność ASEAN nie ogranicza się jednak tylko do relacji między dziesiątką państw członkowskich. Gorzkie doświadczenia kryzysu ekonomicznego z 1997 r. pchnęły państwa ASEAN do współpracy z Chinami, Japonią, Koreą Południową i Hong Kongiem w celu zbudowania azjatyckiego mechanizmu zapobiegania kryzysom finansowym. Fundusz, powstały na bazie tzw. inicjatywy z Chiang Mai, zapewnia państwom środki na utrzymanie stabilności kursów walutowych w wysokości 240 mld dol. Choć, jak wskazuje część ekonomistów, taka zaporę może okazać się niewystarczająco mocna w razie ewentualnego kryzysu, to jej wartość jako symbolu determinacji państw do obrony regionalnej stabilności ekonomicznej nie pozostawia wątpliwości.

W ramach inicjatywy „ASEAN+3” toczy się z kolei skoordynowana współpraca

międzyrządowa z Chinami, Japonią i Koreą Południową. Obejmuje ona m.in. bezpieczeństwo energii i żywności, przeciwdziałanie klęskom żywiołowym, współpracę finansową, stymulowanie handlu czy zrównoważony rozwój. W jeszcze szerszym gronie „ASEAN+6” podejmowane są inicjatywy obejmujące również trzy dodatkowe państwa: Australię, Indie i Nową Zelandię. Umowy o wolnym handlu podpisane przez ASEAN z całą „szóstką”, czyli z Australią i Nową Zelandią, Chinami, Indiami, Japonią i Koreą Południową przyczyniają się do pogłębiania relacji handlowych w całym regionie. **Stawką jest tu utworzenie prężnie działającej regionalnej strefy wolnego handlu, obejmującej wszystkie te państwa – a więc ponad 3,36 mld ludzi, 49 proc. ludności świata, wytwarzające 25% światowego bogactwa.** Tymczasowym horyzontem stworzenia strefy jest 2050 rok. Analitycy twierdzą, że utrzymując dotychczasowe tempo rozwoju kraje ASEAN zgromadzą łącznie potencjał stawiający je na czwartym miejscu w rankingu gospodarek świata (dziś zajmują miejsce numer siedem).

Region ASEAN oparł się nadmiernemu zadłużaniu krajowych budżetów i wykazuje dziś średnie zadłużenie na poziomie 50 proc. PKB – dla porównania w Wielkiej

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

7 ●

Brytanii notuje się 90 proc., w USA 105 proc. W imponującym tempie rozwija się klasa średnia krajów ASEAN. Szacuje się, że obecne 67 mln gospodarstw domowych z dochodami rocznymi na poziomie co najmniej 7500 dolarów ulegnie podwojeniu do 2025 roku i osiągnie ponad 125 mln. ASEAN wraz z wdrażanym wówczas wspólnym rynkiem ekonomicznym ma ogromny potencjał, by zostać konsumenckim centrum całego świata. Różnorodność 10 rynków jest na tyle duża, że nie można mówić o typowym odbiorcy produktów ze strefy ASEAN, jednak to także tworzy dodatkowe możliwości dotarcia dla polskich firm.

Region ASEAN przechodzi także silną urbanizację. Do 2025 roku 54 mln mieszkańców ma przenieść się do miast. 40 proc. PKB strefy będzie wówczas wypracowane w 142 największych miastach. Ogromny potencjał do wykorzystania leży także w informatyzacji – Singapur jest liderem w tym względzie, z $\frac{3}{4}$ populacji mającymi dostęp do sieci, jednak dla porównania Mjanma notuje zaledwie 1 proc. osób podłączonych do Internetu.

Wyzwania wewnętrzne

Obok obiecujących perspektyw są także wyzwania. W przeciwieństwie do państw

Unii Europejskiej, kraje członkowskie ASEAN głęboko się różnią pod względem poziomu rozwoju, kultury i systemów politycznych. Dzielą je także bilateralne spory terytorialne (np. pomiędzy Tajlandią a Kambodżą) i ogromne dysproporcje społeczne. Główna oś podziału przebiega między dużo bardziej rozwiniętymi państwami założycielskimi ASEAN i Brunei a mniej rozwiniętą czwórką krajów, które do organizacji dołączyły w latach 90.: Mjanmą, Kambodżą, Laosem i Wietnamem.

Skalę nierówności obrazuje fakt, że dochód narodowy przypadający na jednego mieszkańca Singapuru jest ponad czterdziestokrotnie wyższy od PKB *per capita* w Mjanmie. Ogromne różnice ujawniają się również w prowadzeniu działalności gospodarczej. W rankingu *Doing Business 2016* liderzy, Singapur i Malezja, zajmują odpowiednio 1. i 18. miejsce. Zanotowano spory spadek pozycji Tajlandii wobec rankingu z 2013 r. (49. miejsce zamiast 18.), podczas gdy najgorsze pod tym względem Kambodża, Laos i Mjanma plasują się na 127., 134. i 167. miejscu. To skala rozpiętości znacznie większa niż ta, która występowała w integrującej się Europie.

Z kolei spory terytorialne między niektórymi państwami ASEAN utrudniają budowa-

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

8

nie wspólnoty bezpieczeństwa w regionie. Jednocześnie fakt, że w ciągu prawie pół wieku funkcjonowania tej organizacji jej członkowie potrafili zapobiec eskalacji pojawiających konfliktów (a część z nich rozwiązać), należy traktować jako równie ważne osiągnięcie, co postępy w integracji ekonomicznej.

Z pewnością do tego sukcesu przyczynił się model relacji między państwami stowarzyszonymi, tzw. *ASEAN way*, opierający się na zasadzie nieinterwencji w sprawy wewnętrzne innych oraz podejmowaniu wspólnych decyzji na zasadzie konsensusu. Czynnikiem, który w przeszłości pozwolił na neutralizację licznych napięć, obecnie coraz częściej postrzegany jest jednak jako bariera dla pogłębiania procesu integracji. Nieuchronnie spowoduje to bowiem ujawnienie rozbieżnych interesów politycznych i gospodarczych, choćby pomiędzy krajami bardziej i mniej rozwiniętymi. **Niemniej, istnienie kilku „prędkości integracji” w ramach ASEAN nie budzi kontrowersji, w odróżnieniu od sytuacji w UE.**

Niespokojne czasy

W XXI wieku środek ciężkości światowej polityki nieuchronnie przesuwa się do Azji,

a w jego centrum znajdują się właśnie państwa stowarzyszone w ASEAN. Rozdziela jąca Malezję i Indonezję Cieśnina Malakka stanowi jeden z najważniejszych szlaków morskich, którym przepływa jedna trzecia światowego handlu, a Morze Południowochińskie stało się areną sporów terytorialnych. Pojawiające się nowe napięcia w regionie i rosnące zagrożenie międzynarodowym terroryzmem powodują wzrost znaczenia bliskich relacji politycznych i wojskowych. Informacje o realnej możliwości zamachów samobójczych podczas szczytu ASEAN w listopadzie br. w Kuala Lumpur opierano na informacjach o spotkaniach grup terrorystycznych na Filipinach. Istnieją dowody, że ekstremiści z Malezji, Indonezji oraz Filipin przechodzą szkolenia w Syrii, Iraku oraz Afganistanie, a także że kraje ASEAN mogą stać się celem terrorystycznych zamachów. Dowodem na to, że w ten w miarę wolny dotychczas od zamachów bombowych region wkrada się nowa rzeczywistość, pokazała detonacja w Bangkoku w lipcu br.

Ważna dla stabilizacji regionu jest pomoc militarna oraz dyplomatyczna ze strony USA. To amerykańska marynarka jest, zwłaszcza dla Wietnamu (gwarancje pomocy wojskowej i ożywienie kontaktów dyplomatycznych w 20. rocznicę nawiązania

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

9

stosunków dyplomatycznych, obchodzoną w br.) oraz Filipin (reaktywacja bazy Subic Bay po ponad dwóch dekadach), głównym gwarantem bezpieczeństwa. Państwa ASEAN łączą się także sojuszami bilateralnymi, jak ten podpisany w listopadzie br. pomiędzy Wietnamem a Filipinami.

Co z tymi Chinami?

Chiny – na początku lat dziewięćdziesiątych przede wszystkim źródło obaw – wyrosły po kryzysie finansowym 1997 r. na najważniejszego partnera handlowego ASEAN i centrum regionalnych powiązań gospodarczych. Od 2010 r., na mocy umowy o wolnym handlu, ponad 90 proc. towarów w obrocie między Chinami a Brunei, Filipinami, Indonezją, Malezją, Tajlandią i Singapurem jest zwolnionych z opłat celnych. W 2015 r. podobne reguły weszły w życie w obrotach między Chinami a pozostałymi czterema członkami ASEAN, czyli Wietnamem, Laosem, Kambodżą i Mjanmą. O znaczeniu tych umów dla gospodarki państw ASEAN świadczy fakt, że w ciągu zaledwie dwóch lat funkcjonowania porozumienia eksport z ASEAN do Chin poszybował w górę prawie o jedną trzecią.

Jeżeli znaczenie ekonomicznych więzi z Chinami podkreśla każda analiza na temat

sytuacji w regionie, to aktywność innej azjatyckiej potęgi – Japonii – często nie znajduje należytego miejsca w opracowaniach. Japonia plasuje się na drugim miejscu po Unii Europejskiej wśród inwestorów zagranicznych w krajach ASEAN (wartość japońskich inwestycji w 2011 r. była tam prawie trzy razy większa niż chińskich) oraz należy do największych partnerów handlowych regionu. Wobec eskalacji napięć na linii Pekin – Tokio znaczenie ASEAN w japońskiej polityce – zarówno jako alternatywnego dla Chin kierunku inwestycji, jak i geopolitycznej przeciwwagi dla Państwa Środka – będzie rosnąć.

Inni gracze

Aktywniejszą rolę w regionie Azji Południowo-Wschodniej zapowiadają też Indie, zaniepokojone rosnącą potęgą Chin. Zależy im przede wszystkim na zapewnieniu wolności żeglugi na Morzu Południowochińskim oraz rozwoju relacji gospodarczych z członkami ASEAN, o czym świadczy ich udział w strefie wolnego handlu „ASEAN+3”. Ponadmiliardowy rynek wewnętrzny Indii to z kolei w oczach producentów z Azji Południowo-Wschodniej znakomita alternatywa dla Chin. Rząd premiera Narendra Modiego bardzo mocno promuje strategię zachęcania państw do przenoszenia

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

10

produkcji bezpośrednio do Indii – plan prowadzony jest od 2014 r. pod hasłem *Make in India*.

Geopolitycznego obrazu regionu dopełnia słynny już zwrot USA w stronę Azji, będący jednym z głównych elementów polityki zagranicznej prezydenta Baracka Obamy. Wśród głównych założeń budowy „azjatyckiej osi” przez Amerykanów znajduje się zacieśnienie relacji z państwami ASEAN – nie tylko w sferze militarnej, lecz także, o czym wspomina się rzadziej, ekonomicznej. Zainicjowana w 2012 r. Rozszerzona Współpraca Ekonomiczna (*Expanded Economic Engagement*) między USA i ASEAN ma szansę stać się załącznikiem przyszłej strefy wolnego handlu. Już teraz Stany Zjednoczone znajdują się w ścisłej czołówce najważniejszych inwestorów zagranicznych oraz partnerów handlowych ASEAN.

Dla przyszłości regionu kluczowe będzie także wybiegnięcie myślami w przyszłość do zbliżających się wyborów prezydenckich w USA (listopad 2016), które być może wpłyną znacząco na kontynuację lub zastopowanie dotychczasowej polityki amerykańskiego „zwrotu ku Azji”. Najbliższy rok przyniesie także nowych prezydentów Tajwanu (styczeń 2016), Filipin (maj 2016) oraz XII Kongres Partii Komunistycznej

Wietnamu (także styczeń 2016), który być może dokona przetasowania na każdym szczeblu wśród najwyższych stanowisk. Kluczowe jest prowadzenie dobrego rozpoznania w zakresie dotychczasowych sojuszy, strategii politycznych oraz sylwetek kandydatów startujących w wyborach w tych państwach, ponieważ po zakończonych głosowaniach będzie można wówczas szybko reagować ze strony polskiej z nowymi propozycjami, adekwatnymi do potrzeb nowo wybranych polityków.

Unia Europejska a ASEAN

Mimo ograniczonej roli, jaką Europa odgrywa w regionie Azji Południowo-Wschodniej w sferze polityczno-wojskowej, więzi gospodarcze łączące UE i ASEAN są nadzwyczaj silne. **ASEAN jest w pierwszej trójce pozaeuropejskich partnerów handlowych Unii, która z kolei pozostaje najważniejszym inwestorem zagranicznym w ASEAN i jego trzecim największym partnerem handlowym.** Pomiedzy 2004 a 2008 r. handel pomiędzy UE a ASEAN wzrósł o 25 proc., osiągając wartość 175 mld euro. Jednocześnie, udział Unii w całkowitej wymianie handlowej ASEAN spadł z 14,5 proc. w 1998 r. do 10,2 proc. w 2010 r.

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

11 ●

Odwroceniu tego trendu sprzyjałyby liberalizacja wymiany handlowej między tymi dwiema organizacjami. Jednak wobec zawieszenia rozmów na temat porozumienia o wolnym handlu (*Free Trade Agreement*, tzw. FTA) pomiędzy UE a ASEAN ze względu na brak wspólnych instrumentów gospodarczych dla państw w nim stowarzyszonych, środek ciężkości został przesunięty na umowy dwustronne. Zawarto umowy UE – Singapur i UE – Wietnam, natomiast rozmowy z Malezją zostały zerwane. Na dziś nie ma możliwości podjęcia negocjacji z Indonezją (postępujący protekcyjizm) ani z Tajlandią (brak stabilizacji politycznej). Unia Europejska rozważa powrót do koncepcji umowy ramowej o wolnym handlu, ale tylko w sytuacji, gdy wymagania dotyczące przestrzegania jej postanowień przez wszystkie kraje będzie możliwe do spełnienia. Jednocześnie, cztery państwa ASEAN (Singapur, Brunei, Malezja i Wietnam) podpisały niedawno porozumienie transpacyficzne (TPP), które umocniło pozycję USA i Japonii, a osłabiło pozycję UE w regionie.

Mocnym kapitałem Europy dla krajów ASEAN są wysokie obroty handlowe oraz pozytywny wizerunek (*soft power*). Choć trudno mówić, że UE służy państwom ASEAN jako model integracji, to bez wąt-

pienia jej doświadczenie pozostaje cenną inspiracją i punktem odniesienia. Nie bez znaczenia jest również finansowe wsparcie Unii dla funkcjonowania ASEAN. Komisja Europejska wskazała ASEAN w 2006 r. jako priorytetowy rynek i jednego z kluczowych partnerów gospodarczych dla Unii Europejskiej. Najważniejsze państwa UE, z Niemcami na czele, już doceniły olbrzymi potencjał państw ASEAN. Wizyty czołowych europejskich polityków w regionie pozwalają mówić o początku europejskiego zwrotu w stronę Azji. Szukające szans ekspansji na rynkach pozaeuropejskich polskie przedsiębiorstwa powinny podążać tym szlakiem.

Co zmieni rok 2016?

Inauguracja Wspólnoty Gospodarczej ASEAN nie zmienia zasadniczo sposobu funkcjonowania firm europejskich na tych dziesięciu rynkach. Interesy nadal będą prowadzone bilateralnie, a biurokracja i zezwolenia na zasadzie relacji z danymi krajami. Zwiększać się jednak będzie dostępność do sąsiednich rynków oraz możliwość korzystania z tańszego kapitału ludzkiego z najmniej zamożnych krajów wspólnoty, takich jak Laos czy Mjanma. W perspektywie będą ułatwienia w wejściu na rynki, z którymi ASEAN ma ściślejsze

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

12

relacje w ramach formuł „ASEAN+3” czy „ASEAN+6”.

Budując swą Wspólnotę Gospodarczą, kraje stowarzyszone w ASEAN już osiągnęły dwa duże sukcesy:

- zniesienie większości taryf celnych (powyżej 99 proc. dla sześciu najbogatszych gospodarek i 97 proc. dla pozostałych czterech krajów);
- wysoki poziom inwestycji wzajemnych (50 proc.), z czego około połowa pochodzi z Singapuru, a w sumie prawie 90 proc. z pięciu najbogatszych państw. Jednocześnie na Laos przypada niewiele ponad 0 proc., a na Wietnam ok. 6 proc.

Wciąż jednak brak jednolitych przepisów regulujących inwestycje dla całej strefy ASEAN, brak jednolitych umów w sprawie usług, swobodnego przepływu pracowników. Trwają prace nad integracją monetarną oraz finansową.

Jeśli integracja gospodarcza Południowo-Wschodniej Azji będzie postępować zgodnie z planem, taryfy celne na obrót niemal wszystkimi towarami w ramach krajów ASEAN będą zerowe lub bliskie zera, system finansowy zostanie ujednoczony, a

restrykcje dotyczące zatrudnienia będą poluzowane. To oznacza, że każdy mieszkaniec regionu będzie mógł podjąć pracę w dowolnym kraju członkowskim stowarzyszenia. W niektórych kluczowych sektorach, takich jak przeloty lotnicze, e-handel, produkcja aut czy tekstyliów, integracja znacznie przyspieszy. Przepływ wykwalifikowanej siły roboczej także wpłynie na gospodarkę regionu, stwarzając szanse dla firm, które już w nim zainwestowały. W połączeniu z nastawieniem na zrównoważony, niewykluczający nikogo wzrost oraz zieloną i opartą na wiedzy gospodarkę, zmiany te mogą oznaczać znaczne przyspieszenie gospodarcze w Południowo-Wschodniej Azji i wzrost znaczenia tego regionu w globalnej gospodarce.

Pozostaje pytanie, jak te możliwości wykorzystać. Unia Europejska dostrzega, że dzięki intensywniejszej kooperacji z krajami ASEAN wzrosnąć może europejski eksport, pojawią się nowe inwestycje i miejsca pracy. Z trendu tego powinny skorzystać również polskie przedsiębiorstwa.

Jednocześnie, utrzymujące się napięcia polityczne w regionie i zagrożenie ze strony fundamentalizmu islamskiego mogą osłabiać zainteresowanie firm z Europy aktywnością na rynku ASEAN. Zapobiec temu

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

13

trendowi może współpraca państw członkowskich Unii Europejskiej i ASEAN w zwalczaniu międzynarodowego terroryzmu oraz podejmowanie globalnych wyzwań, takich jak m.in. porozumienie klimatyczne czy realizacja nowych celów rozwojowych dla świata (*sustainable development goals*), uchwalonych przez ONZ we wrześniu 2015 roku.

Co ASEAN oznacza dla Polski?

Obroty Polski z krajami stowarzyszonymi ASEAN są nadal niskie, zważywszy na potencjał tych gospodarek. W 2014 roku było to niewiele ponad 7 mld dol., z czego eksport zaledwie 1,6 mld, a import ponad 5 mld dol. Deficyt w handlu wynika przede wszystkim z wysokiego importu towarów z Wietnamu (1,2 mld dol.) oraz Malezji, Indonezji, Singapuru i Tajlandii. Najsłabsze relacje gospodarcze Polska ma z sultanatem Brunei i Laosem. Największe wzrosty odnotowaliśmy w eksporcie na Filipiny i do Mjanmy.

Z perspektywy Polski z pewnością należy inwestować w obecność dyplomatyczną wśród krajów ASEAN, nawiązywać nowe kontakty gospodarcze i w jak największy sposób badać potencjał rynku. Sektory

szczególnych szans to infrastruktura, zielone technologie, handel, turystyka i przemysł spożywczy. Przydadzą się misje handlowe, stawianie na udział w międzynarodowych targach, a także eksport polskich specjalistów oferujących pomoc przy licznych projektach infrastrukturalnych oraz informatycznych w regionie. Nie można liczyć na znaczny przełom w tej dziedzinie, co jednak nie powinno zniechęcać inwestorów do brania udziału w przetargach. W niektórych krajach ASEAN istnieją bowiem przepisy, które utrudniają lub nawet uniemożliwiają konkurowanie firmom zagranicznym. Kapitał możliwy do uzyskania dzięki inwestycjom z AIIB może ugruntować ten stan rzeczy.

Do lepszego wykorzystania potencjału nowego wspólnego rynku kluczowe byłoby także ustanowienie bezpośrednich połączeń lotniczych z Warszawy do krajów ASEAN, ponieważ dziś Daleki Wschód obsługiwany jest bez przesiadek jedynie na trasie do Pekinu oraz Tokio. Według analityków, do 2025 roku połowa światowej populacji konsumentów otwartych na wszelkiego rodzaju dobra będzie mieszkać w odległości zaledwie 5 godzin lotu od Mjanmy.

Warto działać szybko, bo z każdym rokiem przybywa międzynarodowych firm, które w

ASEAN BUDUJE WSPÓLNY RYNEK

| Centrum Stosunków Międzynarodowych

14

krajach ASEAN otwierają swoje centrale. Tempo przyrostu jest znaczne: w 2006 roku było 49 przedsiębiorstw z listy *Forbes Global 2000*, a w 2013 już 74. Obecnie ASEAN gości 227 światowych firm o dochodach przekraczających miliard dolarów. Pod tym względem znajduje się na 7. miejscu globalnie - po USA, Japonii, Chinach, Niemczech, Wielkiej Brytanii i Francji. Za tym idą bezpośrednie inwestycje zagraniczne: w 2014 roku Indonezja, Malezja, Singapur, Tajlandia i Filipiny zanotowały ich więcej, niż Chiny (128 wobec 117 mld dolarów). Utworzenie Wspólnoty Gospodarczej ASEAN z pewnością uczyni region jeszcze bardziej atrakcyjnym dla świata.

Należy pamiętać, że ASEAN oraz Wspólnota Gospodarcza to nie tylko unia celna, ale też deklaracja dalszej integracji w kierunku tworzenia wspólnego obszaru gospodarczego w wybranych zakresach.

Na podstawie dzisiejszych danych nie ma możliwości przewidzenia, do jakiego stopnia zostanie ona doprowadzona. Bezpośrednia sprzedaż z Polski na razie zapewne pozostanie bez zmian ze względu na różnice w dostępie do rynków i braku uzgodnienia kwestii procedur oraz uznawalności certyfikatów. Natomiast wzrośnie atrakcyjność prowadzenia przez polskie firmy inwestycji

w regionie i obrót towarami z ASEAN lub na obszarze ASEAN. W ten sposób można wpisać się w podstawowe założenia Wspólnoty, której celem jest stanie się „największą fabryką świata“.

Centrum Stosunków
Międzynarodowych

CSM jest niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. Fundacja została zarejestrowana w 1996 r. CSM prowadzi działalność badawczą i edukacyjną, wydaje publikacje, organizuje konferencje i spotkania, uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Tworzy forum debaty i wymiany idei w sprawach polityki zagranicznej, relacji między państwami oraz wyzwań globalnego świata. Działalność CSM jest adresowana przede wszystkim do samorządowców i przedsiębiorców, a także administracji centralnej, polityków, dyplomatów, politologów i mediów. W 2009 r. CSM został uznany za jeden z najlepszych think tanków Europy Środkowo-Wschodniej w badaniu „The Leading Public Policy Research Organizations In The World” przeprowadzonym przez Uniwersytet Pensylwanii.

Centrum Stosunków Międzynarodowych ul. Mińska 25, 03-808 Warszawa t: +48 22 646 52 67

 www.twitter.com/CIR_CSM

 www.facebook.com/CIR.CSM

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH